

Національний університет «Острозька академія»

Кафедра політології та національної безпеки

ПЛАН-ПРОСПЕКТ

магістерської роботи на тему :

**«Динаміка ідентичності російськомовних громадян України до та після
Революції Гідності»**

Підготував :

студент групи МПл-11

Синчук Євген

Острог-2021

I. Постановка проблеми

В нашому дослідженні нас цікавить, які зміни самоідентифікації спостерігаються в російськомовних громадян України після Революції Гідності. У зв'язку з подіями 2014 року, чимало українських та іноземних дослідників активно почали вивчати як ці процеси вплинули на ідентифікацію українців, зокрема російськомовних і порівнювати нові показники з показниками до революційних часів. В різних регіонах розуміння українства різнилося і подекуди було діаметрально протилежним. Також, в українському суспільстві були намагання створити етнічний конфлікт через інструментальний підхід. В контексті сучасних подій, це означає, що важливим фактором окупації ОРДЛО і АР Крим стало цілеспрямоване створення переважно «регіоналами», які підтримувалися владою РФ конфлікту між регіонами, щоб на фоні протистояння кристалізувати своїх виборців, тобто переважно російськомовних громадян, чи етнічних росіян в Україні. Як було зазначено Юрієм Мацієвським: «коли існують видимі переваги, пов'язані з етнічною ідентичністю, остання створюється, чи підтримується як основа для колективних дій»¹. Прикладом теж можуть бути крайні Югославські війни, конфлікт у Північній Ірландії в другій половині ХХ століття, геноцид в Руанді 1994 року, тощо. У зв'язку з цими процесами російськомовні українці часто ідентифікували себе локально пов'язуючи себе з конкретним містом чи регіоном, а не з цілою країною, як політичним утворенням і в кращому випадку вбачали розуміння патріотичності до держави через призму сплати податків і фінансового добробуту ніж через політичну, чи соціально-культурну приналежність. Де-факто Кремлю не вийшло створити чіткий етнічний конфлікт² між етнічними росіянами (російськомовними) та українцями (частково теж російськомовними) на Донбасі. Чи навіть громадянську війну³ в тому вигляді, де ядром сил сепаратистів будуть все ж місцеві жителі, а не найманці, чи кадрові російські військові. Попри це, владі РФ це не заважає через медіа всіляко просувати ідею

---

¹ Мацієвський Ю. Етнічність та конфлікт [Електронний ресурс] / Юрій Мацієвський // Идентичность и толерантность в многоэтничном гражданском обществе. Материалы III- его международного семинара. Алушта.. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <https://eprints.oa.edu.ua/108/1/etnichnist.pdf>.

² Мацієвський, Юрій (2006) Етнічний конфлікт – вивчений феномен? Політичний менеджмент (4). с. 108-123.

³ Мацієвський, Ю. (2019) Внутрішній конфлікт чи прихована агресія: академічна дискусія і експертні оцінки війни на Донбасі. Політичне життя (№2). с. 55-68.

про внутрішній конфлікт. Отже, вивчення динаміки ідентичності російськомовних громадян України може нести значно більший глобальний ефект ніж здається на перший погляд. Адже від того якою українська ідентичність в цілому буде розвиватися в найближчі роки залежить цивілізаційний розвиток України, наша безпека та безпека сусідніх європейських держав. Тобто, самоідентифікація російськомовних українців може вплинути на порядок денний в Україні і на її подальший розвиток. А цивілізаційний шлях яким рухатиметься наша держава цілком ймовірно вплине і на регіональний порядок справ в Центрально-Східній Європі. Тому, виходячи з цього ланцюжку і спираючись на сучасну політичну дійсність на наш погляд вивчення даної теми є актуальною в українській сучасній політичній науці.

II. Ступінь розробки проблеми. Огляд літератури.

Політолог Володимир Кулик спираючись на дослідження від КМІС, вважає, що після Майдану на початку війни у деяких (особливо в південно-східних) регіонах відбувся двоступеневий перехід спочатку до гібридної ідентифікації (переважно україно-російської, а згодом до української ідентичності⁴. Також український науковець наголошує про значні зміни в розумінні самоідентифікації українців та їхньому ставленні до держави⁵. На противагу позиції змін ідентичності в східних регіонах дослідниці Гвендолін Сасс та Аліса Лакнер спираючись на дослідження власного Центру східноєвропейських та міжнародних досліджень (ZOiS), зазначають, що «чіткого впливу війни на ідентифікацію теперішнього та колишнього населення Донбасу (що переїхали в інші регіони України чи до Росії не було»⁶. Історик Ярослав Грицак вважає, що на Донбасі ми можна розгледіти прояви «донбаської ідентичності». Науковець в першу чергу ґрунтується на попередні дослідженнях, котрі показували, що жителі Донбасу ідентифікують себе радше локально ніж державно⁷. З даної

---

⁴ Volodymyr Kulyk. Shedding Russianness, recasting Ukrainianness: the post-Euromaidan dynamics of ethnonational identifications in Ukraine, *Post-Soviet Affairs*, 2018. – 17p.

⁵ Volodymyr Kulyk. Identity in Transformation: Russian-speakers in PostSoviet Ukraine, *Europe-Asia Studies*, 2017. - 13p.

⁶ Gwendolyn Sasse & Alice Lackner. War and identity: the case of the Donbas in Ukraine, *Post-Soviet Affairs*, 2018. - 15p.

⁷ Тимошенко Д. Зараз наступає кінець донбаської ідентичності – Ярослав Грицак [Електронний ресурс] / Денис Тимошенко // Радіо Свобода. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/27691372.html>.

наукової дискусії про те, чи сформувалась, чи не сформувалася нова ідентичність на території України після 2014 року і якщо так, то якою вона є, ми можемо відзначити, що різні науковці мають різну емпіричну базу та по різному її інтерпретують. Зіставляючи ті компоненти досліджень на які вони посилаються і які найкраще доводять їхню думку. Якщо взяти до уваги безпосередньо дослідження ідентичності, то деякі науковці визначають окремі ідентифікаційні маркери для аналізу даного питання. На думку економіста Грегорі Поп-Елечеса та політолога Грема Робертсона це можуть бути визначення своєї батьківщини, етнічна ідентичність, мовна практика. Також можливе виокремлення і політичних питань для змістовнішого аналізу⁸. Оксана Шевель вужче підходить до вивчення ідентичності визначаючи окремим індикатором використання мови. До питань зв'язаних з мовною практикою, на її думку, можна використовувати для аналізу також: «вибір мови людиною, якби всі співрозмовники були байдужими», «вибір мови, що зумовлений впливом соціального середовища», «вибір мови опитування на початку інтерв'ю»⁹. Отже, знову ж таки для безпосереднього вивчення ідентичності дослідники можуть послуговуватися декількома різними змінними для намагання всеосяжного вивчення ситуації з самоусвідомленістю громадян. В нашому дослідженні ми значну увагу приділимо аналізуючи саме мовну практику. Аналіз полягатиме у визначенні сприйняття самої державної мови серед російськомовних громадян і значення її у власному житті.

III. Теоретична основа дослідження

Базою для наукової роботи є дослідження ідентичності російськомовного населення українського науковця Володимира Кулика. Дослідник багато працював над темою ідентичності українських громадян, як до, так і після Революції Гідності. Кулик стверджує, що після Євромайдану багато російськомовних українців набули української ідентичності не втративши звичну мову спілкування¹⁰. Цей висновок дослідник робить спираючись на

---

⁸ Grigore Pop-Eleches & Graeme B. Robertson. Identity and political preferences in Ukraine – before and after the Euromaidan, *Post-Soviet Affairs*, 2018, - 4p.

⁹ Oxana Shevel. Towards new horizons in the study of identities in Ukraine, *Post-Soviet Affairs*, 2018. – 1p.

¹⁰ Volodymyr Kulyk .Identity in Transformation: Russian-speakers in PostSoviet Ukraine, *Europe-Asia Studies*, 2017. - 17p

результати КМІС у 2012, 2014 роках. Також, Кулик переконаний, що в Україні ідентичність не є показником етнолінгвістичного визначення (традиційного підходу), а є ознакою спільноти співвітчизників, котрі відчують свою приналежність до землі, нації та вірності державі¹¹.

IV. Дизайн дослідження

Мета дослідження. Виявити як зміна самоідентифікації російськомовних громадян вплинула на зміну політичної ідентичності загалом громадян України.

Предмет дослідження. Ставлення російськомовних громадян до України як держави та до її символів (державна мова, ставлення до незалежності, візія майбутнього та бачення минулого).

Завдання дослідження.

- Виявити коливання самоідентифікації російськомовних громадян по зазначених критеріях до та після 2014 року.
- Прослідкувати ставлення російськомовних громадян до України, як держави та до її символів.
- Дослідити ціннісний розрив між російськомовними та україномовними громадянами.
- Визначити спільні чинники, що поєднують російськомовних та україномовних громадян.
- Прослідкувати чинники, що дадуть нам стверджувати про створення нової ідентичності серед російськомовних громадян України.

Дані та методи дослідження.

В дослідженні використовуватиметься метод описової статистики. Це дасть нам можливість структурувати, проаналізувати та візуалізувати кількісні дані, які будуть нами зібрані, через аналіз загальних статичних даних, проведених дослідницькими центрами.

V. Визначення змінних і формулювання гіпотези

---

¹¹ Volodymyr Kulyk. Shedding Russianness, recasting Ukrainianness: the post-Euromaidan dynamics of ethnonational identifications in Ukraine, Post-Soviet Affairs, 2018. – 5p

а) *концептуалізація і операціоналізація понять*. В цьому дослідженні є три змінні: революція, російська агресія – незалежні змінні; ціннісний розкол – незалежна змінна. Для аналізу статистичних даних та визначення ідентичності російськомовних громадян використовується перелік індикаторів, що здатні нам сформувати цілісну картину ідентичності російськомовних українських громадян. Зокрема такі, як: відношення до України як держави, розуміння патріотизму, ставлення до незалежності, мовне використання, інтерпретація історичних подій, візія майбутнього розвитку.

б) *формулювання тези* Революція Гідності та російська агресія проти України вплинули на самоідентифікацію російськомовних громадян в контексті регіональної приналежності.

VI. Інтерпретація даних

Для визначення динаміки ідентичності російськомовних громадян України буде використано змінні, котрі найбільше відповідають даній темі. Наразі було проаналізовано два дослідження КМІС 2007 та 2017 років, а саме відповіді на питання про ставлення респондентів до незалежності України¹².

За нашими попередніми результатами зробленими в рамках даної роботи можна помітити три найголовніші особливості:

- У 2007 році громадяни з російськомовним білінгвізмом більше підтримували незалежність України ніж громадяни з українськомовним білінгвізмом.
- В Центрі України російськомовні громадяни більше підтримують незалежність ніж українськомовні у 2007 та 2017 роках.
- Третина жителів Сходу у 2017 уникали відповіді на питання про підтримку незалежності України (без врахування ОРДЛО).

VII. Висновки:

Одне з питань, що досліджується в роботі – це вивчення російськомовного населення за макрорегіонами, де є важливий акцент на вивчення

---

¹² Національний банк досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine.survey-archive.com/data#user-research@action=filter&params=-350839359>.

самоідентифікації російськомовних громадян центральних регіонів України. Адже в цьому регіоні Україна не втратила територій, тому рівень похибки не змінився. Крім того, російськомовні громадяни в Центрі більше підтримують незалежність, ніж українськомовні, тому важливо дізнатися, чи впливають на ці показники додаткові зміни (освіта, місце проживання, соціальний статус). Також, важливим є визначити наскільки відбулися зміни національної самоідентифікації російськомовних громадян по всій Україні, адже Володимир Кулик стверджував, що російськомовні громадяни зберегли звичну мову, але змінили самоідентифікацію.

Список використаних джерел та літератури

1. Grigore Pop-Eleches & Graeme B. Robertson (2018). Identity and political preferences in Ukraine – before and after the Euromaidan, *Post-Soviet Affairs*.
2. Gwendolyn Sasse & Alice Lackner (2018). War and identity: the case of the Donbas in Ukraine, *Post-Soviet Affairs*.
3. Oxana Shevel (2018). Towards new horizons in the study of identities in Ukraine, *Post-Soviet Affairs*
4. Volodymyr Kulyk. (2017). Identity in Transformation: Russian-speakers in PostSoviet Ukraine, *Europe-Asia Studies*
5. Volodymyr Kulyk. (2018). Shedding Russianness, recasting Ukrainianness: the post-Euromaidan dynamics of ethnonational identifications in Ukraine, *Post-Soviet Affairs*.
6. Мацієвський, Ю. (2019) Внутрішній конфлікт чи прихована агресія: академічна дискусія і експертні оцінки війни на Донбасі. *Політичне життя* (№2). с. 55-68. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2019.2.9>
7. Мацієвський Ю. (2004) Етнічність та конфлікт. Идентичность и толерантность в многоэтничном гражданском обществе. Материалы III- его международного семинара. Алушта. — Режим доступу до ресурсу: <https://eprints.oa.edu.ua/108/1/etnichnist.pdf>.
8. Мацієвський, Юрій (2006) Етнічний конфлікт – вивчений феномен? *Політичний менеджмент* (4). с. 108-123.
9. Національний банк досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine.survey-archive.com/data#user-research@action=filter&params=-350839359>.
10. Тимошенко Д. Зараз наступає кінець донбаської ідентичності – Ярослав Грицак [Електронний ресурс] / Денис Тимошенко // Радіо Свобода. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/27691372.html>.